

HISTORICAL REFERENCE POINTS REGARDING THE EVOLUTION OF PRESCHOOL EDUCATION IN BANAT. CASE STUDY: GIROC

Elena Terteci
Professor, „David Voniga”, High School, Giroc, Timiș

Abstract: We believe that the nine decades of preschool activity in Giroc cannot be clearly presented and understood without referring to the educational realities underlying this future school institution. Banat can boast of a two-millennia long pedagogical tradition – scientifically proven. Archaeological research provided indications that, in the historical Banat, in the Roman period, various methods were implemented for the mastering of writing and reading.

Keywords: Banat, Giroc, Preschool, Education

1.1. Tradiția învățământului în Banatul istoric până la mijlocul secolului al XIX-lea

Cele nouă decenii de activitate preșcolară în Giroc, socotim că nu vor putea fi *cristalin* prezentate și înțelese fără a face apel la realitățile educaționale - ca fundament – pe care s-a clădit ulterior, *edificiul școlar* la care facem referire.

De-a lungul istoriei umanității, în contextul inexistenței unei forme educaționale sau mai târziu în contextul în care părinții întâmpinau dificultăți în a înscrie copilul într-o formă de învățământ din varii motive¹, familia era cea care alimenta dorința firească de cunoaștere a celui mai tânăr membru al familiei, a copilului. Părinții răspundeau la diversele întrebări pornite din curiozitatea celor mici și astfel se declanșa procesul educațional. Cu mult timp înainte potențialul preșcolar a început să se integreze într-o formă oarecare de instruire școlară. În acest sens, în Banatul istoric, *vatra casei* a reprezentat în vechime *grupa* sau *clasa* unde plătându-se dobânda mereu cunoștințe noi. În acest mediu, copiii se jucau, receptau poveștile, cântecele populare, ghicitorile, respectau cu sfințenie obiceiurile. Toate acestea au fost premisele dezvoltării gândirii și înțelegerea minimelor cerințe de conviețuire într-o societate². Aceste activități educative au fost asimilate într-o regiune în care folclorul a avut o bogăție aparte, așa cum mărturisea – în preajma anului înființării grădiniței din Giroc – Lucian Blaga³.

Spre deosebire de celelate provincii românești, înainte de implementarea principiilor pedagogice moderne, a existat în tradiția locală mentalitatea că educarea trebuie efectuată la timpurile potrivite. Nu întâmplător au rămas proverbele până astăzi: „Se cunosc cei șapte ani de acasă”; „Omul în copilărie, lezne-nvață orice fie” etc⁴.

Banatul se poate mândri cu o tradiție pedagogică – demonstrată științific – de două milenii. Cercetarea arheologică a oferit indicii conform cărora în Banatul istoric au fost implementate, în perioada romană, diferite metode pentru însușirea scrisului și cititului⁵.

---

¹De pildă, istoriografia consemnează numeroase cazuri până la începutul secolului al XX-lea, când părinții nu își trimiteau copiii la școală să învețe carte întrucât aveau nevoie de ei în gospodărie. Vezi Pavel Jumanca, *Amintiri. Anii tinereții. Învățător de școală românească în vremea stăpânirii ungurești*, cuvânt înainte de Nicolae Bocșan, studiu introductiv, note și îngrijire de Laurențiu Ovidiu Roșu, Editura David Press Print, Timișoara, 2011, 505 p.

²Petre Radu, Dimitrie Onciulescu, *Contribuții la istoria dezvoltării învățământului din Banat*, Casa Corpului Didactic, Timișoara, 1976, pp. 23-26.

³Lucian Blaga, *Barocul etnografiei românești în Banatul*, Timișoara, I, 1926, nr. 1, p. 3.

⁴Petre Radu, Dimitrie Onciulescu, *Op. cit.*, pp. 50-51.

⁵Nicolae Hurduzeu, *Educația în sud-vestul Daciei în timpul stăpânirii romane reflectată în descoperirile arheologice în în memoria lui Dumitru Tudor*, Editura Mirton, Timișoara, 2001, pp. 117-127.

Istoriografia de profil constată, după perioada romană, o puternică formă de ruralizare a societății din Banat. Această ruralizare este un răspuns la valurile populațiilor migratoare care au ajuns în aceste zone. De aceea, băștinașii purtau această nesiguranță și și-au stabilit vetrele satelor în zone ferite de primejdii.

În aceste vremuri, școala a lipsit în majoritatea acestor micro-comunități, iar învățarea orală, a reprezentat *vârful de lance* a perpetuării normelor de viață în vetrele sătești.

Pe fondul etnogenezei, răspândirea învățării orale a fost potențată de diseminarea creștinismului. Sub acest aspect, clerul a învățat credincioșii, pe cale orală rugăciunile și rânduiala bisericească. Câteva secole mai târziu, înființarea Arhiepiscopiei Iustinieni (535), a consolidat această formă de studiu oral în rândurile creștinilor. Abia peste 1000 de ani va apărea în Țările Române tiparul, promovat cu sârguință de călugării ortodocși medievali⁶.

Trebuie menționat faptul că – un capitol reprezentativ din *Istoria învățământului din România* îl reprezintă *Școala din Cenad*. Creștinarea lui Ahtum, la cumpăna celor două milenii, a avut și repercusiuni educaționale. Pe lângă mănăstirea ortodoxă (cu hramul Sf. Ioan Botezătorul) fondată la Cenad, a fost întemeiată o școală care viza pregătirea clerului⁷. Școala s-a reconfigurat – câteva decenii mai târziu - după alungarea ortodoxului Ahtum (1030). Atunci va apare în scena bănățeană, venețianul Gerard – susținut de monarhia maghiară (Ștefan I), care după ce alungă clerul ortodox din mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul, își stabilește sediul episcopiei romano-catolice la Cenad. Istoriografia consemnează faptul că Sfântul Gerard s-a ocupat îndeaproape de școală, atestată documentar între anii 1030-1037. Prima grupă a fost formată din 30 elevi și a fost coordonată de călugărul-director Walter. Ulterior, a fost numit profesor – Henric. Elevii învățau gramatica limbii latine, citirea, retorica, dialectica, muzica etc.

Școala din Cenad a devenit faimoasă în Europa de Est. Cursurile erau urmate nu numai de tinerii din zonă, ci sunt menționați și „boemi, germani, poloni etc.” De aceea, la jumătatea secolului al XI-lea, numărul profesorilor de la școala cenădeană a ajuns la 4⁸.

Două secole mai târziu, călugării cistercieni francezi fondează la Igrîș o abație. Această abație igrișană, posedă și o bibliotecă. Este cea mai veche atestare documentară – de pe teritoriul României de astăzi – privind existența unei biblioteci⁹.

În perioada ocupației turcești a Timișoarei (1552-1716), prin toleranța manifestată față de Biserica Ortodoxă, au circulat în Pașalâcul Timișoarei cel puțin 19 titluri de cărți românești tipărite în celelalte provincii românești¹⁰. Aceste lucrări descoperite dovedesc faptul că populația bănățeană avea abilitatea de a citi și a scrie.

În perioada otomană au fost descoperite două tipuri de școli: primare (mekteb) și superioare (medrese)¹¹. Documentele arhivistice atestă faptul că în 1624, la Timișoara funcționau 7 școli primare și una superioară¹².

După alungarea turcilor se constată un proces masiv de extindere a științei de carte în Banatul istoric. Regretatul istoric Nicolae Bocșan consemna că au fost înființate rețele școlare, punându-se accent pe pregătirea cadrelor didactice. Acest *sufly* educațional era noua politică vieneză, implementată în Banatul istoric¹³. În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în Banat, în multe localități au fost înființate școli *Normale*, după *patent-ul* promovat de împărăteasa Maria

⁶ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Ediția a V-a, Editura Sofia, București, 2000, pp. 146-161.

⁷ Ioan Munteanu, *Banatul istoric. 1867-1918. Școala. Educația*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2008, p. 22.

⁸ Coord. Ștefan Pascu, *Istoria învățământului din România*, Vol. I, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 72.

⁹ Ioan Munteanu, *Op. cit.*, p. 23.

¹⁰ Costin Feneșan, *Circulația cărților românești din secolul al XVII-lea în Banat în Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, seria Historia, fasc. 1, 1972, pp. 17-31.

¹¹ Petre Radu, Dimitrie Onciulescu, *Op. cit.*, p. 86.

¹² Ion Stoia-Udrea, *Epoca turcească în Banat în Studii și documente bănățene de istorie, artă, etnografie*, fasc. 2, Timișoara, 1943, p. 95.

¹³ Nicolae Bocșan, *Contribuții la istoria iluminismului românesc*, Editura Facla, Timișoara, 1986, pp. 7-8.

Tereza. Aceasta, la 20 mai 1771, „stipula înființarea de școli în toate locurile, mai ales într-acelea unde nici acuma nu sunt”¹⁴.

În 1816, în districtul Timișoarei, activau 162 învățători. Aceștia au urmat școlile din Arad și Timișoara¹⁵. Învățătorii evocați au predat într-o infrastructură școlară modernă – pentru începutul secolului al XIX-lea. La Timișoara funcționau: Gimnaziul Piarist; Școala Normală; Liceul evanghelic; Seminarul teologic romano-catolic; două școli speciale; două școli pentru fete; trei școli primare românești; două școli sârbești; trei școli confesionale; două școli izraelite. Exista o școală la aproximativ 1200 locuitori¹⁶.

Trebuie menționat că dezvoltarea rețelei școlare la jumătatea secolului al XIX-lea a fost spectaculoasă. De pildă, în Transilvania istorică în 1840 funcționau 691 școli sătești, iar în 1865, numărul școlilor a ajuns la 1625¹⁷.

În Banatul istoric, autoritățile habsburgice au lăsat învățământul în grija Bisericii creștine (ortodoxă, romano-catolică, greco-catolică)¹⁸. În preajma dualismului funcționau în Banatul istoric sute de școli elementare românești subordonate Bisericii Ortodoxe (Caransebeș și Arad)¹⁹.

Consiliul regesc maghiar emite ordinul 67.343 din 15 ianuarie 1862 prin care se arată că școlile populare din Banatul istoric erau trecute în grija Bisericii. Preotul era inspectorul școlii în parohia sa; protopopul era inspector districtual; episcopul era inspectorul școlar în școlile episcopiei sale. Clericii aveau datoria de a controla respectarea legilor; supravegheau învățătorii să-și împlinescă datoria didactică și pentru a constata dacă au metode eficiente de predare; vegheau să fie plătite la timp salariile învățătorilor; inspectau edificiile școlare și înaintau centrului eparhial rapoarte cu privire la starea claselor, a mobilierului, rechizitelor ș.a.m.d.²⁰. În spațiul maghiar, la un deceniu după semnarea dualismului, aproximativ 90% din școli erau confesionale și particulare²¹.

Alături de școlile subordonate Bisericii, care erau majoritare, mai funcționau în Banat școli naționale grănicerești care erau superioare (ca dotare materială) celor subordonate Bisericii. Școlile grănicerești erau îngrijite, fără lipsuri și prezentau o curățenie exemplară. Cursurile începeau la 1 octombrie și se finalizau la sfârșitul lunii iunie. Elevii frecventau școala 5 zile pe săptămână. Joia și duminica erau libere. La fel de interesant era programul zilnic: elevii aveau 3 ore dimineața și 2 ore după-amiaza. Școlile grănicerești au fost transformate în școli comunale în anul 1872 odată cu desființarea graniței militare bănățene. Cele aproximativ 100 de școli au fost arondate noilor inspectorate din Caransebeș, Panciova și Biserica Albă²².

În afară de cele două tipuri de școli evocate, școlile de stat au apărut ca urmare a legii din anul 1868. Chiar și acestea (școlile de stat) aveau un comitet compus dintr-un număr de reprezentanți al locuitorilor din comuna unde funcționa școala, iar preoții locului (de diferite confesiuni) erau membrii de drept. Toți trebuiau să știe limba maghiară. Învățătorii erau numiți de Ministerul de resort din Budapesta, iar limba de predare era maghiara (chiar dacă prevederile legale stipulau ca predarea să se facă în limba majorității etnice din localitate, acest paragraf legislativ nu a fost respectat)²³.

1. 2. Învățământul bănățean în perioada dualistă. Legi care reglementau funcționarea grădinițelor și școlilor

¹⁴ Grigore Popiți, Nicolae Linția, *Contribuții la istoricul Școlii Pedagogice caransebeșene. Perioada de început în Mitropolia Banatului*, 1975, nr. 4-6, p. 241.

¹⁵ Nicolae Bocșan, *Op. cit.*, p. 126.

¹⁶ Ioan Munteanu, *Op. cit.*, p. 63.

¹⁷ Mihai Pârvolescu, *Școală și societate în Banat secolul al XIX-lea. Contribuția școlii la formarea elitelor românești*, Editura Brumar, Timișoara, 2000, p. 69.

¹⁸ *Ibidem*, p. 70.

¹⁹ *Ibidem*, p. 73.

²⁰ *Ibidem*, p. 70.

²¹ *Ibidem*, p. 76.

²² *Ibidem*, pp. 72-75.

²³ *Ibidem*, p. 76.

După 1867, școala bănățeană și-a desfășurat activitatea după legislația adoptată de Dieta maghiară. Dieta maghiară, în cei 51 de ani (1867-1918) a avut o serie de obiective urmărite prin politica oficială. Aceste politici au imprimat învățământului bănățean o serie de caracteristici, care au influențat, într-un fel sau altul, sistemul educațional de mai târziu.

În 1929 – după un deceniu de la preluarea Timișoarei de către administrația românească – s-a înființat „școala de copii mici”. Aceasta nu s-a produs pe un fundal educațional autohton, ci păstra anumite caracteristici austro-ungare.

Activitatea școlară, în perioada dualistă, a fost reglementată printr-o serie de legi. Fiecare lege a adus, evident, elemente noi în peisajul învățământului bănățean. De pildă, prima lege (Legea Ötvös) a fost Legea Școlară XXXVIII (38), promulgată la 5 decembrie 1868. Legea introducea în circuitul educațional două principii, socotite moderne la jumătatea secolului al XIX-lea: 1. Obligatorietatea învățământului primar pentru copiii cu vârsta între 6 și 15 ani; 2. Dreptul părinților de a alege școala potrivită pentru copiii lor²⁴. Legea XXVIII (28), promulgată la 10 iunie 1876, Legea XVIII (18), promulgată la 22 mai 1879 sau Legea XXX (30) din anul 1883, aduc fiecare un element nou, însă scopul primordial era învățarea limbii maghiare²⁵.

Legea din 1891 (Legea XV) prevedea înființarea de grădinițe în Banatul istoric²⁶.

Legea XV (15) a fost sancționată în anul 1891, însă după discuțiile polemice din Dieta budapestană, legea a suferit unele modificări operate de ministrul Albin Csaky²⁷.

Prin Legea 15, guvernul maghiar urmărea învățarea limbii maghiare începând cu vârsta de 3 ani. Potrivit legii, grădinițe permanente puteau fi înființate doar în comunele mari. Guvernanții au împărțit comunele în 3 categorii: cele care plăteau ca impozit la stat minim 15.000 fl. și erau obligate să aibe o grădiniță permanentă; localitățile care plăteau un impozit între 10.000 și 15.000 erau obligate să întrețină un Azil permanent, iar localitățile care plăteau un impozit sub 10.000 fl. aveau o Grădiniță de vară²⁸.

Evident, cadrele didactice și personalul angajat la grădinițe, potrivit legii 15, erau cunoscătoare a limbii maghiare²⁹.

Legea 15, promulgată la sfârșitul secolului al XIX-lea, disemina un principiu educațional modern și anume de a include copiii între 3 și 6 ani în activități organizate. Aceste activități erau organizate, evident, în limba maghiară. De aceea, numeroși lideri români sau sârbi au combătut acest obiectiv.

Împotriva *Legii azilelor de copii* liderii Bisericii Ortodoxe și Greco-Catolice, Miron Romanul, Ioan Mețianu, Ioan Vancea sau Victor Mihalyi de Apșa au protestat vehement. Pe de o parte au susținut inițiativa laudabilă de înființare a grădinițelor, implicit de inserare a copiilor, de timpuriu, într-o formă de învățământ, însă au condamnat vădita formă de maghiarizare. De pildă, episcopul Nicolae Popea din Caransebeș arăta că „instituțiunea umanitară a azilelor de copii primește cu desăvârșire caracterul unei instituțiuni politice, pusă în serviciul unor scopuri particulare, care nu are nimic a face cu educațiunea adevărată”³⁰.

Istoriografia consemnează faptul că aceste tensiuni întreținute cu autoritățile budapestane i-au adus sfârșitul episcopului Popea la 8 august 1908³¹.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, învățământul avea să primească ajustări prin următoarele legi: Legea XLIII (43) făcea referire la pensionarea învățătorilor; Legea XXVI (26) din 13 august 1893, promitea un pachet salarial atractiv cadrelor didactice; Legea XXVII (27) din 26 aprilie 1907 (raporturile dintre școlile confesionale și școlile de

²⁴ *Ibidem*, pp. 66-72.

²⁵ *Ibidem*, pp. 72-77.

²⁶ Felicia Aneta Oarcea, *Școala și societatea în comitatul Arad (1867-1918)*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2012, p. 83.

²⁷ Ioan Munteanu, *Op. cit.*, p. 77.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Teodor V. Păcățian, *Cartea de Aur sau luptele politice naționale ale românilor de sub Coroana ungară*, vol. 6, Sibiu, 1910, p. 455.

³¹ Vezi Pavel Jumanca, *Op. cit.*, 505 p.

stat); Legea XLVI (46) din anul 1908 viza activitatea școlilor populare și Legea XVI (16) din 1913 prevedea modul de salarizare a învățătorilor).³²

1.3. Frecvența școlară în învățământul primar la sfârșitul secolului al XIX-lea – oglinda apariției grădinițelor

Pentru a înțelege mai bine cadrul educațional în care au apărut și s-au dezvoltat grădinițele – vom face apel la frecvența școlară din primele decenii după apariția dualismului austro-ungar (1867).

De pildă, în anul școlar 1874/1875 în cercul Oravița 58,39% dintre elevi frecventau școala, în schimb la Jebel situația era inferioară – doar 38,32%. La Târnova, situația era și mai gravă – statisticile atestă o prezență de doar 10%³³.

La nivelul Banatului istoric - în aceeași decadă – avem o prezență școlară de doar 50%³⁴. Aceste informații au fost oferite de centrele eparhiale din Arad și Caransebeș, structuri ecleziastice care au împărțit jurisdicțional Banatul istoric, implicit și școlile confesionale care activau pe teritoriul subordonat³⁵.

În schimb, la cumpăna celor două secole și până la Marea Unire, frecvența școlară a crescut considerabil, ajungându-se în anul 1920 aproape de 80%³⁶.

După anul 1920 societatea bănățeană a realizat că „încrederea în copil este un efort pregătit cu grijă, care are drept scop introducerea lui în lumea reală prin lecții, reguli, așteptări, suport și supraveghere”³⁷.

Aceste realități educaționale ne oferă bagajul informațional minimal în baza căruia să încadrăm într-un firesc înființarea grădiniței din Giroc. Grădinița, evident nu putea fi înființată, câtă vreme prezența în ciclul primar era mai mult decât modestă. De aceea, în deceniile când frecvența școlară a crescut, s-a impus – evident, o etapă de pregătire înainte de a intra în clasa I³⁸.

1. 4. Grădinițele din Banatul istoric la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea

În Banatul istoric, grădinița a debutat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin înființarea unor structuri educaționale în numeroase localități în care, acest tip de sistem nu exista. Ulterior, în 1891, prin Legea din 1891 care reglementa modalitatea de pregătire a educatoarelor, autoritățile maghiare au făcut presiuni în vederea deschiderii a cât mai multor grădinițe în Banat. Scopul, evocat mai sus, era ca cei mici încă de la vârsta de 3 ani să poată învăța limba maghiară³⁹.

Este important de menționat că în două decenii (1891-1911) numărul grădinițelor a sporit de aproximativ 8 ori în Banatul istoric – cel mai exploziv ritm în comparație cu alte categorii de instituții. Creșterea a fost diferențiată. De pildă, în zonele unde erau foarte puțini maghiari (Comitatul Caraș-Severin) numărul grădinițelor a sporit doar de 3 ori, însă în Timiș cunoaștem o creștere de 20 de ori, ori în zona Torontal de 12 ori⁴⁰.

³² *Ibidem*, pp. 78-88.

³³ Mihai Pârvulescu, *Op. cit.*, p. 79.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ Alin Cristian Scridon, *Școala noutestamentară din Banatul istoric. 1867-1918*, Editura Jate Press, Szeged, Ungaria, 2017, p. 258.

³⁶ Mihai Pârvulescu, *Op. cit.*, p. 80.

³⁷ Laura Schlessinger, *Greșelile părinților îi pot distruge pe copii*, Traducere de Sabina Dorneanu, Editura Curtea Veche, București, 2004, p. 272.

³⁸ Angela Rotaru-Dumitrescu, *Istoria învățământului românesc din Banat. 1900-1918*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2010, pp. 196-208.

³⁹ Ioan Munteanu, *Op. cit.*, p. 179.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 180.

Cu aproximativ un deceniu înaintea fondării unei grădinițe care să aibă până astăzi un program regulat, Comitatul Timiș (unde era inclus și Giroc/Gyirok) avea 62 grădinițe, așa cu atestă tabelul de mai jos⁴¹.

Tabelul 1. Numărul grădinițelor din Banat

An	Profilul grădiniței	Comitat/Oraș						
		Caraș-Severin	Timiș	Torontal	Timișoara	Vârșeț	Panciovo	BANAT
1892	Normal. Zilnic	8	3	11	6	1	3	32
1895	Normal. Zilnic	8	9	52	5	2	5	81
1897	Normal. Zilnic	10	34	98	5	3	4	154
1900	Normal. Zilnic	14	35	105	6	4	4	168
1903	Normal. Zilnic	14	36	120	5	3	4	182
1905	Normal. Zilnic	15	36	105	6	4	4	170
1908	Normal. Zilnic	18	46	129	8	4	6	211
1910	Normal. Zilnic	22	47	124	9	4	6	212
1912	Normal. Zilnic	25	56	132	12	4	6	235
1913	Normal. Zilnic	29	60	139	12	4	7	251
1914	Normal. Zilnic	31	65	140	14	4	8	262
1915	Normal. Zilnic	29	62	135	13	4	6	249

În ciuda neajunsurilor, a scopurilor urmărite de autoritățile din Budapesta prin deschiderea unui număr impresionant de grădinițe, cercetarea de profil apreciază că acest demers politic a reprezentat un element pozitiv și vădește preocuparea guvernului maghiar de a moderniza învățământul din Banatul istoric.

1.5. Noțiuni sumare privind perfecționarea și evoluția cadrelor didactice la cumpăna secolelor XIX - XX în Banatul istoric

Începând cu mijlocul secolului al XIX-lea au început să fie organizate diferite forme speciale de activitate dedicate exclusiv cadrelor didactice. Prin aceste activități, cadrele didactice se informau reciproc cu privire la diferitele forme de predare. Toate acestea aveau un singur scop: ridicarea nivelului educațional bănățean.

Întrunirile profesionale au fost stimulate și de *directorul districtual de școale*, Vicențiu Babeș, care în 1849 cerea imperativ profesorilor o mai multă osteneală în perfecționarea activității didactice prin care să ridice sistemul educațional⁴². Câțiva ani mai târziu, Babeș, în alocuțiunea rostită în parlamentul din Budapesta, milita pentru o mai bună pregătire a cadrelor didactice române din Banat și o susținere mai bună din partea statului a școlilor⁴³.

Evoluția sistemului educațional a fost influențat și de întrepătrunderea mai multor factori. Voi aminti preocuparea constantă din partea statului de a susține material școlile; de a veghea ca actul educațional să se desfășoare în spații corespunzătoare; dotarea cu material didactic corespunzător; încadrarea în școli a unor cadre didactice bine pregătite. Aceste aspecte au contribuit la conturarea unui sistem de învățământ modern în Europa de Est⁴⁴.

În ciuda politicii de maghiarizare/desnaționalizare, obiectiv urmărit cu asiduitate de guvernarea maghiară și pus în practică prin legile școlare, aceasta nu prezintă „în totalitate politica școlară”⁴⁵. Adevărul istoric, consemnat de cercetători români, atestă faptul că statul maghiar s-a preocupat vădit în extinderea științei de carte; creșterea numărului de edificii școlare; perfecționarea

⁴¹ *Ibidem*, pp. 178-179.

⁴² *Ibidem*, p. 270.

⁴³ *Ibidem*, p. 294.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 293.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 295.

cadrelor didactice; modernizarea învățământului⁴⁶. Și aceste date trebuie luate în calcul atunci când se emit judecăți istorice pertinente, mai cu seamă în cazul de față, când încercăm să configurăm pe ce bază/fundament s-a clădit ulterior instituția la care facem referire – grădinița giroceană.

1.6. Învățământul preșcolar românesc. Incursiune istorică

În România grădinițele de copii au o istorie de 221 de ani de existență, când s-au înființat din inițiative particulare, și 123 de ani de legiferare a organizării și funcționării învățământului preșcolar care a dăinuit peste veac și se continuă ca o realitate⁴⁷.

În spațiul transilvan, prima grădiniță este atestată documentar în anul 1806 și a fost înființată în localitatea Turda⁴⁸. Până la jumătatea secolului al XIX-lea au fost înființate în Banat și Transilvania un număr de 67 de grădini de copii⁴⁹.

Legiferarea instituției preșcolare arată faptul că personalitățile timpului au fost preocupate pentru dezvoltarea grădiniței, aceasta fiind considerată un factor esențial de continuare a cerințelor din familie spre școală, precum și așezarea pe baze pedagogice ale acestui domeniu.

Instituția de învățământ preșcolar are origini până astăzi la standarde europene datorită resurselor umane din învățământul preșcolar care sunt valoroase și bine pregătite.

Marii pedagogi ai vremii au vorbit foarte frumos despre necesitatea înființării unor „grădini de copii”, deoarece „copii noștri pierd un timp prețios din etatea lor de la 2-7 ani, când ar putea să învețe a cugeta, a vorbi cumsecade, când ar putea să-și dezvolte toate aptitudinile, ca în școala primară să poată învăța cu temei...” sublinia profesoara Atanasie Popescu în cadrul unei conferințe ținute la Brăila în anul 1886.

Un pas premergător în problema legiferării grădinițelor a fost apariția în România a primei „grădine de copii” care a fost înființată în aprilie 1881 de către „Societatea română pentru grădini de copii”. Aceasta urmărea ajutarea familiilor în educarea copiilor de la 2-3 ani, dezvoltarea lor din punct de vedere fizic, intelectual și moral, dar și răspândirea ideii de „grădină de copii”.

Domnia monarhului Carol I a fost de bun augur pentru legiferarea înființării grădinițelor de stat. Astfel, la 13 februarie 1884 deputatul Nae Ionescu afirma în Camera Legislativă: „prin urmare, fundamentul învățământului public trebuie să fie grădina de copii cu jocurile și ocupațiile ei adevărat educative”⁵⁰. Tot în acel an va apare în spațiul moldav (Iași, 1884), lucrarea *Grădina de copii sau educațiunea fröebeliană* semnată de I. Florentin⁵¹. Teza va rămâne în istoriografie ca un adevărat reper nu numai la sfârșitul secolului al XIX-lea, ci pe tot parcursul secolului următor.

„Legea asupra învățământului primar, primar-profesional, primar-superior și normal-primar” a fost promulgată în anul 1896 și legifera înființării grădinițelor. Artizanul promovării legii a fost Spiru Haret⁵².

Dacă în România (Moldova și Țara Românească) apariția oficială a grădinițelor este legată de anul 1896 prin Legea evocată mai sus, în Transilvania și Banat (aflate în componența Imperiului Austro-Ungar) în anul 1891 se adoptă „Legea pentru înființarea grădinilor de copii în Transilvania și Banat” în care se subliniază că dezvoltarea și educarea la vârstă timpurie este de mare importanță pentru om.

Pe fondul dezvoltării infrastructurii preșcolare la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, iar apoi mai cu seamă după terminarea Primului Război Mondial au luat ființă numeroase structuri preșcolare în localitățile din proximitatea marelor centre urbane. Astfel că, în

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Floarea Burlacu, Reveica Sofian, *File din istoria învățământului preșcolar sucevean*, Editura Grup Mușatinii, Suceava, 2003, pp. 3-4.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 20.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ Enciclopedia României, 1938, pp. 520-522.

⁵¹ Floarea Burlacu, Reveica Sofian, *Op. cit.*, p. 21.

⁵² *Ibidem*.

anul 1929, se înființează „Grădina de copii” din Giroc, după ce în multe localități din vestul țării au fost deja înființate.

În „Legea pentru reforma învățământului” din 1948 se prevede că învățământul preșcolar este facultativ, se organizează pentru copii de la 3-7 ani și funcționează în cămine de zi și grădini de copii.

După ce mulți ani au funcționat sub denumirea de „grădini de copii”, în anul 1956, în „Hotărârea Consiliului de Miniștrii” a fost precizată schimbarea denumirii din „grădina de copii”, stabilită pentru prima dată de germanul Friedrich Froebel în 1837, în aceea de „*Grădiniță de copii*”.

Închei prin a spune că, datorită acestei invenții, Friedrich Froebel este considerat părintele „grădiniței de copii”.

1.7. Primele forme de educație organizată în Giroc

În anii 2006 și 2010, profesorul Octavian Gruia semnează lucrările „Monografia școlii din Giroc” (unic autor) și „Giroc – Arc peste timp” (împreună cu Ion Murariu și Marius Matei). Tezele așteptate de mult timp, aduc în circuitul științific elemente inedite, îmbogățind literatura de profil⁵³.

Apariția lucrărilor evocate, prin osteneala profesorului Gruia, ne deschid drumul spre creionarea istoricului grădiniței din Giroc. Aceasta, întrucât din perspectiva cercetării noastre, școala giroceană este indisolubil legată de grădiniță.

După atestarea documentară a școlii, la sfârșitul secolului al XVIII-lea (1774-1776), ne este înfățișată un edificiu școlar modest, fapt consemnat de inspectorul Vasile Nicolici în anul 1799⁵⁴. Totuși, patrimoniul educațional de atunci trebuie raportat la numărul *învățăcelilor*: 12 elevi în 1788⁵⁵; 23 elevi în 1791⁵⁶; 30 elevi în 1795⁵⁷, iar în anul 1929 (anul înființării grădiniței) în Giroc studiau 185 de elevi⁵⁸.

Raportarea numărului de case din Giroc la numărul elevilor lămurește realitățile științei de carte în diferite decenii din secolele XVIII-XX:

- aproximativ 200 de case în 1776 (doar 12 elevi frecventau școala, așa cum am arătat mai sus)⁵⁹;
- aproximativ 500 de case în 1929 (185 elevi frecventau școala)⁶⁰;

De asemenea, interesante sunt și raportările culese (din păcate nu am gasit acelaș an, însă diferențele structurii populației în anii 1910/1920 nu au variat exploziv) De pildă, în ajunul deschiderii grădiniței din Giroc, la începutul secolului al XX-lea, regăsim în Giroc 441 de copii (între 6-14 ani) în anul 1910⁶¹, iar la școală avem evidența unui număr de 146 elevi în anul școlar 1923/1924⁶².

Această evoluție semnificativă reclama, evident, înființarea unei structuri educaționale preșcolare care să pregătească numărul tot mai ridicat de elevi din localitate.

⁵³ O altă serie de lucrări evocă activitatea pe tărâm intelectual al unor lideri clericali din Giroc/Chișoda: Alin Cristian Scridon, *Articole biblice publicate de părintele David Voniga în „Revista Preoților” în Comunicările celui de al XXIII-lea simpozion al cercetătorilor români din Ungaria*, Nyomtatás: Mozi Nyomda Bt., Békéscsaba, Gyula, 2014, p. 257-272; IDEM, *Church and society. The religious journals' role in disseminating the Biblical element in the southeastern part of the Austro-Hungarian Empire. 1867-1918*, în *Jurnal Education, Culture and Society* - University of Wrocław Poland, Issue no. 2/2015, ISSN: 2081-1640, p. 353-359; IDEM, *Elite românești din Ungaria în timpul lui Miklós Horthy și școlarizarea lor în institutetele teologice ortodoxe din România în Simpozionul internațional „Slujire și educație”*, Presa Universitară Clujeană - Editura Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2016, p. 592-600; IDEM, *David Voniga – omul vieții spirituale și culturale timișorene*. „Revista Preoților” în *Istorie și cultură în Banat*, Coordonatori: Alin Cristian Scridon și Viorel Dorel Cherciu, Editura Brumar, Timișoara, 2013 etc.

⁵⁴ Octavian Gruia, *Monografia școlii din Giroc*, Editura Mirton, Timișoara, 2006, p. 36.

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 53.

⁵⁹ Octavian Gruia, Ion Murariu, Marius Matei, *Giroc – Arc peste timp*, Editura Marineasa, Timișoara, 2010, p. 17.

⁶⁰ *Ibidem*, pp. 19-20.

⁶¹ *Ibidem*, p. 18.

⁶² Octavian Gruia, *Monografia școlii din Giroc...*, p. 53.

BIBLIOGRAPHY

- Floarea Burlacu, Reveica Sofian, *File din istoria învățământului preșcolar sucevean*, Editura Grup Mușatinii, Suceava, 2003.
- Teodor Botiș, Avram Sădean, *Institutul pedagogic gr. or. rom. Arad. Cei dintâi ani din trecutul și viața Preparandiei (Școlii normale) gr. or. Române din Arad*, Arad, 1912.
- Pavel Jumanca, *Amintiri. Anii tinereții. Învățător de școală românească în vremea stăpânirii ungurești*, cuvânt înainte de Nicolae Bocșan, studiu introductiv, note și îngrijire de Laurențiu Ovidiu Roșu, Editura David Press Print, Timișoara, 2011.
- Ioan Munteanu, *Banatul istoric. 1867-1918. Școala. Educația*, Editura Excelsior Art, Timișoara, 2008.
- Mihai Pârvulescu, *Școală și societate în Banat secolul al XIX-lea. Contribuția școlii la formarea elitelor românești*, Editura Brumar, Timișoara, 2000.
- Angela Rotaru-Dumitrescu, *Istoria învățământului românesc din Banat. 1900-1918*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2010.
- Petre Radu, Dimitrie Onciulescu, *Contribuții la istoria dezvoltării învățământului din Banat*, Casa Corpului Didactic, Timișoara, 1976.
- Laura Schlessinger, *Greșelile părinților îi pot distrage pe copii*, Traducere de Sabina Dorneanu, Editura Curtea Veche, București, 2004.
- Alin Cristian Scridon, *Școala noutestamentară din Banatul istoric. 1867-1918*, Editura Jate Press, Szeged, Ungaria, 2017.